

1952 Mısır Devriminin Türk Basınına Yansıması (Cumhuriyet Gazetesi Örneği Temmuz- Ekim 1952)

BURAK KOCAOĞLU*

Öz: Jeopolitik açıdan Dünyanın en önemli noktaların birinde bulunan Mısır'da yaşanan 1952 Devrimi, sadece Mısır'ın değil tüm Ortadoğu'nun siyasi yaşantısını etkilemiştir. Yaşanan devrim sonrası krallık rejiminden, cumhuriyet rejimine geçen Mısır'daki gelişmeler Türk basını tarafından dikkatle takip edilmiş olup, yaşanan gelişmeler hemen hemen her gün Türk okuyuculara aktarılmıştır. Bu kısa çalışmamızda olayların Türk basınına nasıl yansıdığını göstermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Türkiye, Kral Faruk, Vefd.

* Dr., Milli Savunma Üniversitesi ATASAREN, burakkocaoglu06@gmail.com

The Egyptian Revolution of 1952 in the Turkish Press Reflection (Cumhuriyet Newspaper Example July - October 1952)

Abstract: Geopolitically, the 1952 Revolution in Egypt, one of the most important points in the world, has affected not only the Egyptian political life of the whole Middle East. The developments in Egypt after the revolutionary regime of the post-revolutionary kingdom and the republic regime were closely followed by the Turkish press and the developments were transferred to Turkish readers almost every day. In this brief study, we will try to show how events are reflected in the Turkish press.

Key Words : Egypt, Turkey, King Faruk, Vefd.

Giriş

Yavuz Sultan Selim döneminde Ridaniye denilen, Kahire şehrinin sınırları içerisinde yapılan savaş sonrası Osmanlı yönetimi altına giren Mısır¹, uzun yıllar Osmanlı yönetimi altında kalmıştır. Osmanlı Devleti bu bölgeyi tımar sistemi içerisine dâhil etmeyip sâlyâneli eyalet statüsüne almıştır.² Osmanlı Devleti'nin Mısır ile olan ilişkisinde dönüm noktası, Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesi³ ve Kavalalı Mehmet Ali'nin Mısır'a gelmesi olmuştur. Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Mısır'a Napolyon'un Mısır'ı işgali sırasında Kavala'dan hazırlanan orduyla birlikte gelmiş zaman içerisinde zeka ve enerjisi sayesinde 1805 yılında Mısır'ın valiliğine yükselmiş bir askerdir.⁴ Kavalalı Mehmet Ali Paşa ilk olarak bölgedeki kölemen beylerini ortadan kaldırarak⁵ Mısır'da bir dizi modernleşme hareketine girmiş ve modern ve güçlü bir Mısır ordusunu meydana getirmiştir. Osmanlı Devleti, Yunan isyanı sırasında Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemiş ve isyan ilk etapta bu şekilde bastırılmıştır. Kavalalı ile yapılan anlaşma gereği isyanın bastırılmasından sonra Mora valiliği, oğlu İbrahim Paşa'ya bırakılacaktır. Ancak Avrupalı Devletlerin olaya müdahil olması ve müşterek Osmanlı-Mısır donanmasını Navarin'de yakmaları ve ardından yaşanan gelişmeler üzerine Yunanistan bağımsızlığını elde etmiş, İbrahim Paşa'nın da Mora valiliği hayali suya düşmüştür. Bu noktadan sonra Mehmet Ali Paşa Suriye valiliğini istemiş ancak bu kabul görmeyince Osmanlı Devleti ile savaşa

¹ Feridun M. Emecen, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)**, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 225.

² Sâlyâneli eyalet statüsünde bulunan yerlerin gelirleri ilk olarak kendi içerisinde harcandıktan sonra artan miktar merkeze gönderilmiştir. İsmail Özçelik, **Devlet-i 'Aliyye'nin Taşra Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016, s. 8.

³ Avrupa'da yapılan koalisyon savaşları için bkz. Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Alkım Yayınevi, 2010.

⁴ Şinasi Altundağ, **Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi 1831-1841**, T.T.K., Ankara, 1988.. 24-25.

⁵ Şinasi Altundağ, **a.g.e.**, s.26.

tutuşmuştur.⁶ Yapılan savaşlar sonunda Osmanlı ordusu tarihinin en utanç verici yenilgilerinden birini almıştır. Araya Batılı Devletlerin girmesiyle geçici bir süreliğine barış ilan edilmiş olsa da hem Osmanlı hem de Mehmet Ali Paşa yapılan barıştan memnun olmadığı için tekrardan Nizip'te savaşa tutuşmuşlardır.⁷ Yapılan savaşta Osmanlı kara ordusu ağır bir yenilgi alıp, başkent yolu Mısır ordusuna açılmıştı. Bu sırada Avrupalı Devletler (İngiltere Rusya, Prusya ve Avusturya), olaya tekrardan müdahil olarak Mehmet Ali Paşa'ya Akka'ya kadar olan yerlerin valiliğini kabul etmesini, işgal ettiği topraklardan çekilmesini, eğer bunu on gün içerisinde kabul etmezse ikinci bir teklifle Mısır valiliğinin verileceğini, şayet bu teklifinde kabul edilmemesi halinde Mısır'dan kovulacaklarını bildirmiştir.⁸ Mehmet Ali, Fransa'ya güvenerek bu ultiyatomu kabul etmemiş ve işgal ettiği yerlerdeki topraklardan çekilmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine müttefik orduları harekete geçerek Mısır ordularını yenmiş ve 1840 yılında imzalanan Londra Anlaşmasıyla Mısır valiliği Mehmet Ali Paşa'nın soyuna bırakılmıştır.⁹ Bu anlaşma ile Mehmet Ali Paşa'nın soyu Mısır'ı bir müddet valilik, daha sonra hidivlik¹⁰ ve 23 Temmuz 1952 tarihinde gerçekleşen askeri darbeye kadar krallıkla yönetmiştir.

1952 Mısır Devriminin Türk Basınına Yansıması

Mısır'da 23 Temmuz 1952 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonrası Türk basını, Mısır'da yaşanan gelişmelerle yakından ilgilenmiştir. Darbenin ardından yurda dönen bazı vatandaşlarla sığağı sığağına röportajlar yapıp, bölgedeki son du-

⁶ Alan Palmer, **Osmanlı İmparatorluğu Son Üç Yüz Yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, (Çev. Belkıs Çorakçı Dışbudak), Sabah Kitapları, İstanbul, 1995, s. 162.

⁷ Midhat Sertoğlu, **Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.V, T.T.K., Ankara, 2011, s. 2945-2946.

⁸ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 322.

⁹ Alan Palmer, **a.g.e.**, s. 175-176.

¹⁰ Mısır Valisi İsmail Paşa'nın girişimleriyle 28 Mayıs 1866'da Mısır'da valiliğin hanedanın en büyüğüne geçme usulü kaldırılmış olup bu tarihten sonra Mısır valiliğine babadan oğula geçme usulü kabul edilmiştir. Böylelikle İsmail Paşa valilik yerine Hidivlik unvanını kullanmıştır. Mithat Sertoğlu, **Mufassal Osmanlı Tarihi** C.VI, s. 3131-3132.

rum hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır.¹¹ Ayrıca darbenin görünen lideri¹² General Necib'in amacı, Kral Faruk'u tahtan indirip indirmeyeceği gibi konuları ilk günden okuyucularıyla paylaşmıştır. Yapılan ilk değerlendirmeye göre darbenin asıl nedeninin ülke içerisinde yaşanan yolsuzluklar ve kötü yönetim olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle 1948 Arap-İsrail savaşı sırasında hanedana mensup Abbas Halim'in silah alımlarında yaptığı yolsuzlukları ver orduya işe yaramayan silahları göndermesinin, darbeye neden olduğu görüşü üzerinde durulmuştur.¹³ Yaşanan darbenin ardından görünen lider General Necib'in kısa hayat hikayesi Türk okuyucularla aktarılmıştır.¹⁴

Askerin kontrolü ele almasından sonra ülkede yaşanan siyasi ve toplumsal gelişmeler Türk basınının öncelikli konusu olmuştur. Kral Faruk'un tahttan indirilip yerine altı aylık oğlu Fuad'ın tahtta geçirilişini okuyucularıyla paylaşan Türk basını, Kralın ülkeden ayrılmasından sonra ülkede yaşanan sevinci¹⁵, Mısır'daki kamu kurum ve kuruluşlarındaki yaşanan gelişmeleri¹⁶ ve Mısır gençliğinin taleplerini¹⁷ okuyucularıyla paylaşmıştır. Özellikle yaşanan darbenin ardından ülkede yaşanan toplumsal huzursuzluklar¹⁸, orduyla Vefd Partisi arasında yaşanan siyasi çekişmeler¹⁹ ve Müslüman Kardeşlerin yaşanan darbe sonrası durumu²⁰ ve programları²¹ hakkında haberlere yer verilmiştir. Bu siyasi çekişmeler dışında ülkenin yönetim şeklinde tartışılmaya başlanmış olup Mısır'daki Krallığın tarihsel

---

¹¹ Cumhuriyet, 24 Temmuz 1952.

¹² Darbenin görünen lideri General Necib olmasına karşın perde arkasındaki lider Cemal Abdülnasırdır.

¹³ Cumhuriyet, 24 Temmuz 1952.

¹⁴ Cumhuriyet, 25 Temmuz 1952.

¹⁵ Cumhuriyet, 27 Temmuz 1952.

¹⁶ Cumhuriyet, 29 Temmuz 1952.

¹⁷ Cumhuriyet, 31 Temmuz 1952.

¹⁸ Cumhuriyet, 15 Ağustos 1952.

¹⁹ Cumhuriyet, 18 Ağustos 1952, 24 Eylül 1952, 26 Eylül 1952.

²⁰ Cumhuriyet, 25 Eylül 1952.

²¹ Cumhuriyet 25 Ekim 1952.

süreci hakkında kısa bir bilgi verildikten²² sonra halkın, krallık yerine cumhuriyet rejimine geçme talepleri Türk okuyucularla paylaşılmıştır²³. Ayrıca Mısır'ın dış ilişkileri özellikle İngiltere ile olan münasebetleri hakkında haberler de Türk okuyucularla paylaşılmıştır²⁴.

Mısır'da bulunan yerel ve yabancı basındaki haberleri de okuyucularıyla paylaşan²⁵ Türk basını, darbenin görünen lideri General Necib ile birkaç kez röportaj yapma fırsatını bulmuştur. Yapılan röportajlarda General Necib'e darbe planının ne zaman ve kimler tarafından hazırlandığı, hangi nedenlerden ve hangi amaçla bu harekete kalkışıldığı ve ileriki dönem için yapılacak olan çalışmaların neler olduğu sorulmuştur.²⁶

Yapılan röportajlarda, General Necib, Türkiye'nin Mısır'daki askeri darbeye olumlu bakmasından duydukları memnuniyeti dile getirmiş, Türk ordusunun Türk vatani için yaptıklarını Mısır ordusu da Mısır vatani için yapacaktır²⁷ diyerek, Mısır'da girişilecek olan devrim hareketlerinde Türkiye'nin kendilerine bir nevi model olacağını sinyallerini vermiştir. Yapılmak istenen toplumsal devrimlerde bunun izlerini rahatlıkla görebiliriz. Özellikle Mısır'daki kadınlara tanınacak çeşitli haklar²⁸, uygulanacak olan kılık kıyafet devrimi²⁹ içerisinde yer alan fes kullanımının yasaklanıp şapka kullanımının zorunlu hale getirilmesinde³⁰ Türk Devriminin izlerine rastlayabiliriz. Bunların dışında yönetsel değişikliklerde doğrudan Türkiye örnek alınmıştır. General Necib'in verdiği röportajdaki düşüncelerine

---

²² Cumhuriyet 16 Eylül 1952.

²³ Cumhuriyet, 18 Eylül 1952.

²⁴ Cumhuriyet, 25 Eylül 1952.

²⁵ Cumhuriyet, 8 Ağustos 1952.

²⁶ Cumhuriyet, 15 Ağustos 1952.

²⁷ Cumhuriyet, 11 Ağustos 1952.

²⁸ Cumhuriyet, 7 Ağustos 1952.

²⁹ Türkiye'deki şapka ve kıyafet devriminin Mısır'daki yansımalarını görmek için bkz. Mehmet Serhat Yılmaz, "Türkiye'deki Şapka ve Kıyafet İnkılabının Mısır Kamuoyunda Yansımaları (1925-1932)" **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü CTAD**, S.1, Ankara, 2005.

³⁰ Cumhuriyet, 2 Ekim 1952.

uygun olarak, yapılacak olan yeni Mısır Anayasası için Türk ve İskandinav ülkelerinin anayasa tercümeleri yaptırılmış ve bu şekilde yeni Mısır Anayasasının hazırlanmasında doğrudan Türkiye örnek alınmıştır.³¹ Ayrıca bazı Mısırlı yetkililer Mısır demokrasisi için Türkiye'nin bir dönem uygulamış olduğu tek parti iktidarının gerekli olduğu düşüncesini ifade etmişlerdir. Onlara göre bu sistem sayesinde ülke, partiler ve şahısların kavgasından kurtulup güçlü bir demokrasiye geçiş sağlayabilecektir.³²

Askeri darbe sonrasında sadece Mısır'daki siyasal ve toplumsal olaylara yer verilmemiş olup, devrik Kral Faruk ve eşi Neriman hakkındaki haberlere de Türk basınında geniş yer verilmiştir. Yapılan haberlerde, sabık Kral Faruk'un sağlık durumu³³, kişisel koleksiyonları³⁴, yönetimdeyken işlediği çeşitli suçlar³⁵, hakkında açılan çeşitli davalar³⁶, eşi Neriman ile olan ilişkisi³⁷ ve gündelik yaşantısı³⁸ Türk okuyucusuyla paylaşılmıştır.

Sonuç

Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kurmuş olduğu krallık 23 Temmuz 1952 Hür Subaylar askeri darbesiyle son bulmuş ve yerine Mısır Cumhuriyeti kurulmuştur. Yaşanan devrim sonrası Türk basını olayları hemen hemen her gün düzenli olarak okuyucularına aktarmıştır. Yapılan haberleri siyasal ve toplumsal gelişmeler, yapılması planlanan devrimler ve Türkiye örneği ve sabık Kral Faruk ve ailesi hakkında yapılan haberler olarak gruplandırabiliriz. Özellikle gerçekleştirilen darbe sonrası Türkiye'nin yeni Mısır için bir rol model olması Türk basınında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

³¹ Cumhuriyet, 26 Ağustos 1952.

³² Cumhuriyet, 30 Eylül 1952.

³³ Cumhuriyet, 23 Ağustos 1952.

³⁴ Cumhuriyet, 23 Ağustos 1952.

³⁵ Cumhuriyet, 5 Ekim 1952.

³⁶ Cumhuriyet, 10 Ekim 1952.

³⁷ Cumhuriyet, 8 Ekim 1952.

³⁸ Cumhuriyet, 10 Ekim 1952.

Kaynakça**Sürelî Yayınlar**

Cumhuriyet Gazetesi (Temmuz-Ekim 1952)

Araştırma Eserler

ALTUNDAĞ, Şinasi, **Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi 1831-1841**, T.T.K., Ankara, 1988.

ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.

EMECEN, Feridun M., **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)**, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

ÖZÇELİK, İsmail, **Devlet-i 'Aliyye'nin Taşra Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016.

PALMER, Alan, **Osmanlı İmparatorluğu Son Üç Yüz Yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, (Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak), Sabah Kitapları, İstanbul, 1995.

SERTOĞLU, Mithat, **Mufassal Osmanlı Tarihi**, C.V-VI., T.T.K., Ankara, 2011.

YILMAZ, Mehmet Serhat, "Türkiye'deki Şapka ve Kıyafet İnkılabının Mısır Kamuoyunda Yansımaları (1925-1932)" **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü CTAD**, S.1, Ankara, 2005.